

From available data could be concluded that at least 20-25% of the released birds succeeded in surviving in their new environments for a satisfactory space of time.

In 1964 22 pairs of Goshawks nested, of which 2 pairs with no results and 11 pairs successfully, bringing up 32 young.

In 1958 18 pairs of Goshawks were nesting in the Netherlands. Of these 9 bred with success; 2 of which came from the released birds. In total 20 young were reared. This low number (± 2 young per nest) was probably caused by the bad weather conditions in the spring of 1965.

It is evident that the guarding of the nests in many cases is of vital importance. More coordinated conservation measures will be necessary to ensure the survival of the species in the Netherlands.

L i t t e r a t u u r :

1. Brüll, H., Das Leben deutscher Greifvögel. Stuttgart, 1964.
2. Commissie voor de Nederlandse Avifauna. Avifauna van Nederland. Ardea 50, 1962, p. 1-103.
3. Koeman, J. H., v. Genderen, H. Some preliminary notes on residues of chlorinated hydrocarbon insecticides in birds and mammals in the Netherlands. Proceedings 17e Internationale Symposium over Fytofarmacie en Fytiatrie, Gent, 1965.
4. Rooth, J., Mörzer Bruijns, M. F. Birds of prey and Owls in the Netherlands. Report of the ICBP Working Conference on birds of prey and owls. Caen, 1964. p. 107-110.
5. Slijper, H. J. De Havik als broedvogel in Nederland. Het Vogeljaar 11, 1963, p. 81-89.

Over het voorkomen van de Klimopwaterranonkel, *Ranunculus hederaceus* L., te Schoorl

GRÉ VAN DER BAAN.

In de septemberaflevering van De Levende Natuur van 1964 vermeldde J. G. R. Wartena dat *Ranunculus hederaceus* zich had gevestigd in een nieuw duinmeer bij Schoorl, maar verdwenen was op de beschermde groeiplaats in het Hargergat, volgens de auteur doordat zich ter plaatse een slijklaag had gevormd en de oeverbegroeiing te weelderig was geworden.

Bij het lezen van dit artikel dacht ik dat deze plant bij Schoorl toch niet zo zeldzaam kon zijn als het hier werd voorgesteld, zoals ik ook betoogd heb in een korte mededeling in het volgende nummer van D.L.N. Er zijn in de gemeente Schoorl nog een groot aantal duinbeken

te vinden, die allen potentiële groeiplaatsen van *Ranunculus hederaceus* zijn.

Uit de vrij hoge en steile duinrand tussen Schoorl en Camperduin sijpelt voortdurend drangwater langs ondiepe greppelbeekjes in de richting van de polder. Het bekenstelsel, dat hierdoor ontstaat, is niet eenvoudig te volgen. Het omvat niet alleen een deel van de bermsloten van openbare wegen en paden maar ook greppels door particuliere landerijen. Soms verdwijnt de beek in een duiker om eerst op grote afstand weer te voorschijn te komen, elders is hij onder de weg doorgeleid en afgevoerd in een haaks op de oorspronkelijke richting staande waterloop en

vaak is de beek door dammetjes verdeeld in een aantal stuwbeekens met bijna stilstaand water.

In de loop van 1965 heb ik het grootste deel van deze beken afgelopen op de aanwezigheid van *Ranunculus hederaceus*.

Ten zuiden van het centrum van het dorp Schoorl heb ik de plant niet gevonden, wel uitgezet (zie verderop).

Ten noorden van het centrum van Schoorl tot aan Catrijp vond ik twee plaatsen waar de plant slechts in enkele exemplaren voorkwam en in de loop van de zomer verdween, één flinke groeiplaats bij een wel in een sloot met overigens weinig verval, één grote groeiplaats en dan nog hier en daar een enkel plantje.

Van Catrijp tot Groet ligt de kern van het verspreidingsgebied met een aantal groeiplaatsen, waar ik later Drs. S. Segal van het Hugo de Vrieslaboratorium te Amsterdam op attent heb gemaakt. De plant stond hier weelderig, maar heeft zeer te lijden gehad van de najaarsschoonmaak van de waterlopen, zoals die is voorgeschreven door het polderbestuur.

Ten noorden van Groet komt eerst een uitbreidingsplan-gebied waar eventuele beken zijn weggewerkt en dan weer een aantal kleine groeiplaatsen, waar vooral in het voorjaar de plant in flink ontwikkelde pollen te vinden was, maar in de loop van de zomer door verschillende oorzaken achteruitging, terwijl ook hier de najaarsschoonmaak van de overgebleven exemplaren een groot deel heeft uitgeroeid. Ook in het gedeelte bij Camperduin bleken beken voor te komen die blijkbaar voor *Ranunculus hederaceus* een geschikt milieu vormen.

Het Hargergat zelf heb ik niet bezocht.

Op vrijwel al deze vindplaatsen was de ontwikkeling in het voorjaar veelbelovend, maar daarna trad op een aantal plaatsen

een verslechtering in, die meestal samenhang met een sterk verhoogde waterstand. De plant bleek het beste te gedijen in stromend water van slechts enkele centimeters diepte. Wel heb ik bv. op 4 mei, nadat de waterstand aanmerkelijk was gestegen, losse (losgeslagen?) plantjes zien hangen tussen aangespoeld hout of andere drijvende voorwerpen. In dit verband is een klein experiment van belang:

Op 1 februari 1965 heb ik een plantje van *Ranunculus hederaceus* uitgezet aan het Eenmanspad te Schoorl, in een vrij snel stromend beekje van enkele centimeters diepte. Het gedijde hier goed en overleefde zelfs een vorstperiode, waarbij zich in begin maart plaatselijk in de beek ijs vormde, maar bleek op 16 maart te zijn verdwenen na een hevige regenval, die een soort bandjir met oeververschuivingen had veroorzaakt. Ik heb daarna opnieuw een plantje uitgezet, maar nu meer stroomopwaarts, langs de Omloop, op een plek waar geen zeer grote waterhoeveelheden langs komen. Het plantje gedijde hier weer goed en heeft des zomers goed gebloeid, maar is na de zomer bij het schoonmaken van de beek verdwenen.

Het komt me voor dat een natuurlijke oorzaak van het verdwijnen van *Ranunculus hederaceus* gelegen zou kunnen zijn in het wegspoelen bij plotseling toegenomen waterafvoer. Een niet natuurlijke oorzaak is de voorgeschreven schoonmaak van de waterlopen. Enkele kleine plantjes blijven wel staan en zorgen later weer voor verspreiding, maar de best ontwikkelde planten worden weggehaald en op de duur moet dit tot achteruitgang en verdwijning leiden.

Watervervuiling lijkt me geen zeer grote bedreiging, mits er voldoende stroming in het water is. De beste groeiplaats was naast het erf van een boerderij, waarvan

daan allerlei gier en afvalwater in de beek terecht kwam. Op droge zomerdagen was het enkel spoelwater, melkachtig van kleur, dat langs de planten stroomde.

Wat de slijklaag betreft, die de heer Warrena als mogelijke oorzaak van verdwijning noemt, op de groeiplaats bij Camperduin stond de plant op een slijklaag van zeker 50 cm. Wel raakte de beek hier in de zomer dichtgegroeid met allerlei landplanten, voornamelijk grassen. Ook elders leek *Ranunculus hederaceus* te worden verdrongen door zomerse plantengroei, maar kwam toch later weer te voorschijn. Uitdrogen zal op de groeiplaatsen bij Schoorl niet gauw tot verdwijning leiden. Er blijft altijd nog wel vocht in de bodem aanwezig en de plant groeit dan stevig recht op, dus zonder steun van het water, door. Gevaarlijker is een sterke toename van de hoeveelheid langsstromend water. Enkele andere planten uit dit bekengebied waren bv. sterrekroos (*Callitriche spec.* of *div. spec.*) — deze soort houdt het stroomafwaarts langer vol dan *Ranunculus hederaceus* —, *Montia* (*Montia fontana* L.), diverse soorten fonteinkruid, o.a. Puntig fonteinkruid (*Potamogeton friesii* Rupr.), Tenger fonteinkruid (*P. pusillus* L.), Gekruld fonteinkruid (*P. crispus* L.), muursoorten, zoals Moerasmuur (*Stellaria alsine* Grimm), Grasmuur (*St. graminea* L.), Zeegroene muur (*St. palustris* Retz.) en verder Witte waterkers (*Nasturtium officinale* R.Br.) en Beekpunge (*Veronica beccabunga* L.). Voor een nadere sociologische en oecologische beschrijving zou ik willen verwijzen naar een artikel van Drs. S. Segal, dat binnenkort zal verschijnen.

Ook hebben deze beken een rijke waterfauna, die een nader onderzoek zeker waard is. Voor de vogels zijn ze vooral des winters van betekenis als drinkplaats,

daar ze nooit geheel dichtvriezen.

Het bekenstelsel is echter uiterst kwetsbaar en niet alleen door die schoonmaakbeurten. Ten eerste zijn de bewoners niet altijd op de beek gesteld, omdat bij plotselinge watertoeename de rand van erf of tuin wel eens overspoeld raakt en in de beek stort. Ook het polderbestuur is niet gelukkig met een extra waterhoeveelheid en probeert de beek met duikers, stuwdammetjes en omleggingen in bedwang te houden, zoals ik al beschreef.

Ten tweede worden er, juist in dit gedeelte langs de binnenduinstrand, steeds huizen bijgebouwd of uitgebreid en wegen omgelegd of verbreed. Plannen voor een tweede straatweg ter ontlasting van de smalle Heereweg zijn al jaren in de maak. Hierbij dreigt de beek in de verdrukking te komen.

Het zou ook anders kunnen. Men zou dit kostbare sieraad van een natuurlijke waterloop met helder water met omzichtigheid kunnen behandelen. Duinbeekjes krijgen een toenemende zeldzaamheidswaarde. Men zou de waterloopjes intact kunnen laten en, waar dit mogelijk is, in de oorspronkelijke toestand herstellen. De bermen aan weerszijden zouden dan moeten worden beschouwd als een klein natuurreservaat en als zodanig worden behandeld. Ook het schoonmaken van de beek zou met enige omzichtigheid moeten gebeuren. Op die manier zou niet alleen *Ranunculus hederaceus*, maar de hele gemeenschap van beek- en oeverplanten behouden worden en zich wellicht nog uitbreiden. Zelfs een restje oorspronkelijke natuur, temidden van een wel bebouwde, maar toch altijd nog landelijke omgeving, kan van wetenschappelijke waarde zijn en ook de landschappelijke waarde van de streek verhogen. Ik hoop van harte dat dit artikel daartoe de stoot moge geven.